

ВОЄННІ ЩОДЕННИКИ

КАТЕРИНА АНДРЕЄВА

ІГОР ІЛЛЯШ

**БІЛОРУСЬКИЙ
ДОНБАС**

Харків
«ФОЛІО»
2021

ГЛАВА 1 СОНЕЧКО: З ПІДВАЛУ В ОКОПИ

У ніч на 12 квітня 2014 року колона автомобілів із 52 бійцями під командуванням Ігоря Стрелкова-Гірка під перетнула українсько-російський кордон і під ранок вїхала в Слов'янськ. «До дев'ятої ранку будівлю місцевої міліції — без особливого опору — захопили. «Інсургенти» були озброєні легкою стрілецькою зброєю, свій арсенал вони поповнили за рахунок запасів міської міліції. Пістолети роздали місцевим сепаратистам, найчастіше — люмпен-пролетаріату, який чекав на прихід Росії і Володимира Путіна» (цитата з публікації журналу «Новое время» від 5 липня 2015 р.). Міський голова Слов'янська Неля Штепа підтримала бойовиків Гірка: «Це наші хлопчики! Весь Слов'янськ сьогодні вийшов на вулиці міста і підтримує активістів. Ці люди прийшли до нас з миром, у них немає агресії до нас». 13 квітня в. о. Президента України Олександр Турчинов підписав указ про початок антитерористичної операції (АТО). Того ж дня за вісім кілометрів від Слов'янська СБУ під прикриттям спецпідрозділу «Альфа» проводила розвідку місцевості перед боєм. «Я відправив туди краще, що в мене було, — спецпідрозділ СБУ «Альфа». Однак люди, які туди поїхали, не розуміли, що вже фактично почалась війна. Вони потрапили під шквальний вогонь, не будучи ні морально, ні професійно до цього готовими. Був один убитий, кілька поранених, і вони розбіглися — чи, скажімо так, «організовано відступили», — повідомив Турчинов в інтерв'ю ВВС через три роки. 14 квітня сепаратисти під-

няли триколон над будівлею Горлівської міськради. 17 квітня після мітингу «За єдину Україну» депутата Горлівської міськради Володимира Рибака викрали. Через 5 днів його тіло, а також тіло 19-річного студента Юрія Поправки, знайшли з розпоротими животами.

★ ★ ★

Червень 2014 року. Кафе «Метелиця» на в'їзді в Слов'янськ. На тлі розбитих вікон та посічених кулями стін — жінка років тридцяти у військовій формі. Рот її кривить посмішка, погляд — наче вона не тут. На одному рукаві — шеврон із кольорами білоруського державного прапора і двома буквами «РБ» чорним фломастером, на іншому — георгіївська стрічка. «Хочу передати привіт Бацьку Ригоравичу і сказати: “Батька, твої громадяни на цьому боці. Я просто хочу, щоб ти це знав, Ригоравич”», — каже вона на камеру й демонстративно розгортає білоруський паспорт.

Наталія Красовська з Борисова, їй 38 років, позивний Сонечко — єдина відома жінка-білоруска в рядах бойовиків на Донбасі. Про неї вперше заговорили після цього відеоролика, який опублікували спецкори російської «Комсомольської правди» Олександр Коц і Дмитро Стешин у середині червня 2014 року. Тоді жінка, крім іншого, пояснювала, що їй «набридло підтримувати ополчення через інтернет», тому і приїхала на Донбас, і що «бездіяльність іноді страшніша, ніж дія». «Я не боюся показувати своє обличчя і свій паспорт, оскільки в бік білоруського кордону я поїду тільки тоді, коли всі прикордонні застави займуть ополченці», — додає жінка. Але в розгорнутому документі неможливо детально розгледіти ні фото, ні особисті дані.

Через місяць в інтернеті з'явилося нове відео з Красовською. Цього разу білоруска сиділа з гвинтівкою в руках і скаржилася «особистому кореспонденту» польового

командира Мотороли¹ Геннадію Дубовому, що в Білорусі до її матері приходили люди з КДБ, а на неї на батьківщині ніби завели кримінальну справу за «найманство». Вона захоплено розповідала Дубовому, що дала ім'я своїй гвинтівці — «Христина», і збирається з цієї «Христини» «вбивати ворогів». Дубовий, явно прагнучи досягти потрібного пропагандистського ефекту, просить Наталю пояснити, що вона воює тут «за праве діло».

— Люди вважають, ось ти вбиваєш, отже, ти вбивця.

Але Красовська бентежить відповіддю:

— Так і є.

Вона вимовляє ці слова із застиглою посмішкою. Пізніше всі потуги розпитати Дубового про знайомство з Красовською не принесли результату: він категорично відмовився говорити про неї.

28 вересня 2014 року Дмитро Стешин повідомив у соцмережах: Наталя загинула ще в середині місяця і похована під Савур-Могилою. Раніше той же Стешин розповідав, що бачив Сонечко в підвалі міської лікарні Слов'янська. «Вона нічого не чула й говорити не могла, просто посміхнулася і показала мені пальцями V». Через майже п'ять років про травму й лікарню Красовська буде згадувати в нашій з нею розмові, але зовсім в іншому контексті. Вона скаже, що її затримали й жорстоко побили самі бойовики.

Новина про загибель виявилася відвертим фейком — вже в жовтні 2014-го білоруска виступала на мітингу на підтримку «ополчення» в Москві, вимагаючи від Росії «визнати Новоросію». Красовська в камуфляжі походжала по сцені як бувалий борець. Натовп рясів георгіївськими стрічками і скандував слова подяки, бабусі шаленіли: «Захиснице наша!», — а чоловіки у відповідь на її докори в

¹ Арсен Павлов (1983—2016), позивний Моторола, уродженець Комі, він же командир окремого розвідувального батальйону «Спарта», що діяв з літа 2014 року в складі угруповання ДНР. СБУ і Amnesty International звинувачували його у військових злочинах.

тому, чому вони не на війні, мугикали: «Прости, НАТО». Імовірно, що в якийсь момент російська пропаганда відчула в Наталі потенційну героїню для своїх сюжетів, які тоді клепали конвеєром.

По-перше, жінка, по-друге, ідейна, по-третє, вміє дуже артистично викладати думки. Плюс її можна було б за бажання перетворити в інструмент маніпуляції офіційним Мінськом: мовляв, подивіться, всі білоруси воюють на боці ДНР і ЛНР. Але щось не заладилося. Після того мітингу Красовська більше не з'являлася на публіці, не робила жодних заяв. Журналісти так і не змогли знайти її будинок у Борисові. В одному з відеороликів Красовська говорила, що жила на вулиці Трусова, але сім'ї з таким прізвищем там не знайшлося. Сліди Сонечка десь загубилися. У 2015 році білоруське видання «Наша Ніва» без посилання на джерело повідомило про ймовірний арешт Красовської в Білорусі й засудження до 12 років в'язниці. Цю інформацію іншим ЗМІ не підтвердили ні в КДБ, ні в Слідчому комітеті, ні у Верховному суді.

У лютому 2017 року ми зв'язалися відразу з двома людьми, які знали Наталю. Олександр Коц (автор найпершого відео з нею) підтвердив: він дійсно бачив Наталю в Семєнівці влітку 2014-го, і вона воювала у Мотороли.

Соратник Стрелкова-Гірка Міхайло Полинков стверджував: «У неї і тоді з головою був непорядок, а зараз взагалі повний розгардіяш». За даними бази «Миротворець», саме Полинков підтримував із білорускою контакт у Москві після її приїзду з Донбасу, але потім їхні шляхи розійшлися. Полинков дав посилання на сторінку Красовської «Вконтакте»: український прапор на аватарці викликав подив, як і готовність без довгих передмов поспілкуватися телефоном. Коли співавтор цієї книги додзвонилася по російському номеру, то почувла той самий голос, який звучав на відеозаписах.

Красовська відмовилася розповісти, чим займалася до війни. Заміжня вона не була, жила в Борисові в будинку

батьків. Навесні 2014 року почала регулярно дивитися новини по російських телеканалах і одного разу вирішила побачити все, що відбувається на Донбасі, своїми очима. «Ще у 2009 році я познайомилася з одним хлопцем у Києві, він працював охоронцем у Верховній Раді. Він любив понтуватися: розповідав, як десять років тому був у Чечні. Казав: «Ти б, Натко, обгадилася, якби танк поблизу почула». І коли все це почалося на Донбасі, мені з принципу захотілося довести собі самій, що я зможу, не злякаюсь справжньої війни. Раніше була такою дівчинкою-хіпушкою: носила вишиванки з білоруським орнаментом, бусики-браслетики бісерні саморобні... У цій вишиванці я й поїхала. Ще був червоний светр із величезною ромашкою на спині, і речей взяла мінімум. Поперлися без єдиного гасла в голові, подивитися. 3 травня я виїхала з Борисова, через Смоленськ і далі, на Ростов».

Спочатку Красовська запланувала собі неординарний маршрут: через Ростов і Донбас, де збиралася «трішки подивитися війну», дістатися до Києва до друзів і до того знайомого хлопця. Щоб потрапити в зону бойових дій, вона вигадала собі легенду, ніби їде допомагати пораненим у Краматорський госпіталь. Закупила ліки, йод, бинти.

«У “Новошахтинську”¹ росіяни відвели мене в бік, запитують, куди їдеш? Медсестрою працювати, кажу. «А ви підтримуєте?» Та, блядь, пиздець як підтримую! «Ну проходите». Українцям я зізналася чесно: екскурсія у мене. Вони пропустили, і я опинилася серед чистого поля: ні людей, ні будинків, взагалі нуль цивілізації. Зупинилася фура, там якийсь чоловік, криє матом всіх і вся. «Дівчино, куди ти прешся? Давай підвезу». Ну, застрибую я в цю фуру, їдемо, я очима кручу на всі боки і охуїваю». Проминули Луганщину. У Донецькій області попутка висадила Красовську біля

¹ Російський пункт пропуску «Новошахтинськ» на кордоні з Луганською областю. З української сторони розташований КПП «Довжанський».

села Красний Луч. Жоден регулярний транспорт не ходив, машин по дорозі траплялося все менше. «Я йшла по трасі кілометрів двадцять, як вівця», — згадує вона.

Тут варто зробити паузу і пояснити читачеві, як відбувалося наше інтерв'ю з Красовською. Вона плуталася, говорила агресивно, постійно матюкалася. Вона могла різко засміятися, погрожувала кинути слухавку, якщо я перериватиму її запитаннями. «Зайко, ти що, тупа?» — стандартна реакція Красовської на будь-яку мою репліку. З перших хвилин бесіди вона справила враження не сповна розуму. Безумовно, ця оцінка базується лише на особистому, суб'єктивному сприйнятті. З упевненістю стверджувати, що Наталія психічно нездорова, ми не можемо, але допускаємо: деякі моменти своєї історії вона могла прикрасити або просто вигадати.

Отже, то пішки, то на попутках, Красовська дісталася до блокпоста в Черевківці під самим Слов'янськом.

«На Черевківському блокпосту, вже після всіх перевірок, до мене підійшла жінка у військовій формі і знову попросила документи. Я повторила все про медсестру, а вона звеліла почекати, поки під'їдуть люди — їм я ще раз муситиму пояснити, навіщо і куди їду. Мене відвозять з речами на Слов'янську «ісбушку» (захоплений бойовиками в квітні 2014 року будинок Служби безпеки України в Слов'янську. — К. А.). Заводять всередину, я бачу стілець такий дерматиновий, а я довго йшла до того, і ноги віднімалися, дуже хотілося сісти. Тільки сіла — на мене гаркнули хором кілька людей озброєних. «Руки за спину», — кричать. Зав'язують очі і відводять «на підвал». Це було 7 травня».

Причину затримання, мабуть, Наталі не повідомили — вона сама до ладу не розуміє, чому опинилася в полоні у бойовиків. Можливо, сказала на блокпосту щось різке або спробувала піти, коли відчула небезпеку. У підвалі бойовики «ополчення» кинули Наталю на дерев'яні нари і почали бити. «Я лежала обісцяна із зв'язаними ногами,

а мене пиздили і пиздили безперестанку. Я повзла до дверей, билася об них плечем і проклінала їх до двадцятого коліна. Глотку зірвала, поки кричала: «Ненавиджу, щоб ви здохли з вашою Новоросією». А якийсь малий, пацанчик кругленький, молодший за мене років на десять, мені над вухом електрошокером тріскотів. Потім довелося з ним ручкатися і виказувати повагу, бо я не дура. Позивний у нього був Берія...»

Через два дні, 9 травня, коли бойовики влаштували в Слов'янську святкування з нагоди Дня Перемоги, до Красовської спустилися в підвал, розв'язали ноги і зняли наручники. «Виводять у двір, знімають ганчірку з очей, підводять до машини. Там стоїть екіпірований з голови до п'ят чоловік. «Ви, українці, підари, бандерівці, зараз всіх розстріляємо нахуй». Поки їхали, я думала, як його вдарити, як дотягнутися? Але не наважилася, думаю, і правда розстріляв би. Куди їдемо — я не знала, а в підсумку привезли на той же блокпост, де затримали, на Черевківку. Поклали мене на травичку, а мені боляче дихати, боляче жити. Потім вже пояснили, що баба, яка мене затримала, собі якийсь шматок відхопила за це. Типу норму по затриманню небезпечних елементів виконала...»

В результаті побиття «на підвалі», за словами Наталії, у неї стався зсув міжхребцевого диска та опущення лівої нирки. Її поклали в міську лікарню Слов'янська. На підтвердження своїх слів Красовська прислала мені фотографії, на яких вона лежить на лікарняному ліжку. На руках — садна із запеченою кров'ю, схожі на сліди від наручників. Згадаймо, що спецкор «Комсомолки» Стешин згадував про зустріч із Наталею в Слов'янській лікарні, але замість історії про підвал була «контузія».

Про те, що Красовська побувала в катівнях ДНР, свідчить листування Михайла Полинкова з бойовиком Русланом Синіциним. У ній Синіцин каже: «Вона пройшла всі кола пекла, починаючи з нашого НКВС».

ЗМІСТ

Станіслав Шушкевич

Про книгу Катерини Андрєєвої і Ігоря Ілляша «Білоруський Донбас» 3

Ігор Ілляш

Вступ 5

Катерина Андрєєва

Глава 1. Сонечко: з підвалу в окопи 10

Ігор Ілляш

Глава 2. Бойовики, вербовка й вербувальники 23

Ігор Ілляш

Глава 3. Особливості гібридної війни 44

Ігор Ілляш

Глава 4. Психологія бойовиків 59

Катерина Андрєєва

Глава 5. Добровольці: від Майдану до українського громадянства ... 69

«Я був першим білорусом у “Правому секторі”» 70

Тактична група «Білорусь» 79

Розвідники в «Азові» 83

«Молодий фронт» на фронті 96

Легалізація 107

«Романтики» і «втікачі» 114

Ігор Ілляш

Глава 6. Анатомія абсурду 120

Ігор Ілляш

Глава 7. Втеча від КДБ 135

<i>Катерина Андрєєва, Ігор Ілляш</i>	
Глава 8. Три історії часів Дебальцевого	146
<i>Ігор Ілляш. Реконструктор</i>	146
<i>Катерина Андрєєва. «Дехто заплакав, а я не міг стримати сміх»</i>	151
<i>Катерина Андрєєва. Серб із Мінська</i>	153
<i>Катерина Андрєєва</i>	
Глава 9. Загиблі	159
«За зямельку недаремна свае жиццё я аддал»	159
Вони билися за Путіна	175
<i>Катерина Андрєєва</i>	
Глава 10. Сябар і лев: із фронту — на лаву підсудних	183
«Нудна війна» Василя Парфенкова	183
«Я нікому не стріляв у спину»	194
<i>Ігор Ілляш</i>	
Глава 11. Казус Ярового	202
<i>Ігор Ілляш</i>	
Глава 12. Як спецслужби Білорусі працюють із бойовиками.	211
<i>Ігор Ілляш</i>	
Глава 13. Горинич між міфом і реальністю	228
<i>Ігор Ілляш</i>	
Глава 14. Спецоперація проти терор-машин	237
<i>Катерина Андрєєва, Ігор Ілляш</i>	
Глава 15. Волонтери	249
<i>Катерина Андрєєва. «Я беру участь у війні, але я не воюю»</i>	249
<i>Ігор Ілляш. «Винні ті, хто взяв у руки зброю»</i>	257
<i>Ігор Ілляш</i>	
Глава 16. Білоруські цифри війни	269
На боці України	269
На боці Росії	271
Що говорить Київ	273
Що говорить Мінськ	274
Формула Шуневича	276
<i>Катерина Андрєєва</i>	
Глава 17. Спецслужби проти добровольців	279

	Показовий суд над Тарасом	282
	«Кримінальщина»	290
	Превентивні заходи	292
Глава 18.	Сексоти	303
	<i>Катерина Андрєєва.</i> Агент мимоволі	303
	<i>Ігор Ілляш.</i> Троль з Донбасу	314
	<i>Катерина Андрєєва, Ігор Ілляш</i>	
Глава 19.	Інформаційний фронт	325
	<i>Катерина Андрєєва.</i> Тиск: явний і прихований	325
	<i>Ігор Ілляш.</i> Монополія Кремля	336
	<i>Катерина Андрєєва</i>	
Глава 20.	«Найнебезпечніший і жорстокий»	344
	<i>Катерина Андрєєва</i>	
Глава 21.	Засуджені	354
	<i>Ігор Ілляш, Катерина Андрєєва</i>	
Глава 22.	Бізнес на війні	370
	Білоруські товари у «віджатих» супермаркетах	371
	Пункти призначення — Донецьк і Луганськ	372
	Анатомія контрабанди	374
	Тінь сина Януковича	376
	З Білорусі через Гонконг	378
	Держмонополія на горілку	379
	Ексклюзив для бойовиків	382
	Не тільки експорт, але й імпорт	388
	Наслідки	389
	Вугілля й промисловість	391
	<i>Катерина Андрєєва</i>	
Глава 23.	Переселенці й популіст	398
	«Люди не розуміли, що насправді прийшла Росія»	402
	Гра цифрами	404
	<i>Ігор Ілляш, Катерина Андрєєва</i>	
Глава 24.	«ПВК Вагнера»	414
	Найманці Путіна	414
	Білоруси у «Вагнері»	422
	Друзі з Новополиця	423
	Снайпер	427
	Сімейний підряд «Вагнера»	428

Із Донецька з любов'ю	430
Легіонер і сищик	432
Загиблі	433
У Судан через Донбас	436

Ігор Ілляш

Глава 25. Війна Лукашенка	443
Донбас для внутрішнього використання	465
«Один народ»	477
Танки й трактори	482
Тріумф у темні часи	486

Катерина Андрєєва

Глава 26. Надія вибрала Україну	491

Ігор Ілляш

Висновок	500